

IX. Egyéb személyiségvonások

- fejlődésképeség; fejleszthetőség, tanulékonyság;
- magabiztosság, önbizalom;
- kezdeményezőkézség, aktivitás, permanens belső motiváltság;
- eredetiség, „originalitás”;
- kreativitás: rugalmasság, divergens megoldások;
- tempógyorsaság; fejlődésbeli akceleráció; például járásban, beszédben, szobatisztaságban, olvasás—írás—számolásban;
- valami (bármiféle) kiemelkedő képesség, készség: mászás, rajzolás, sport, barkácsolás; akármilyen. (26—29. old.)

Az eredményes tehetségnevelés színbelyei és módszerei közé is elkalkul ez a kis kötet. Miről olvashatunk ebben a fejezetben? Figyelemfelhívás igényével csak a címeket soroljuk fel: a család szerepe; az óvoda és általános iskola szerepe a tehetségnevelésben; kollégium; a pedagógus személye; intézményesített tehetségvédelem; a tehetséges tanulók iskolai nevelésének fő módszerei.

Az iskolai tehetségvédelem eljárásaival kapcsolatban a következőkre figyelmeztet: „Eredménytelen próbálkozás lenne valamiféle országosan kötelező tehetségvédelmi munka központi elrendelése. A jövő magyar tehetségvédelmének spontán, fedezettettel rendelkező helyi kezdeményezésekből kell kiindulni. Jól végig kell gondolni, hol, mit, hogyan lehet megvalósítani. Ezért a mi tehetségvédelmünknek igen sokszínűnek kell lennie. A tehetségvédelemhez szükséges intézmények létrehozása csak lépésről lépésre, szerves fejlesztés révén történhetik. Nem is annyira létrehozni kell őket, mint inkább szabad utat nyitni a belülről kiinduló spontán, szerves fejlődésnek. Semmiféle rendelet vagy törvény nem járhat jó eredménnyel, ha minden alap nélkül valami egészen új intézményt akarunk kiépíteni, például valamiféle iskolától függetlenül tehetségfejlesztő műhelyhálózatot, amely egyes tervekben fel-felbukkan. Hangsúlyosan ismételnünk az intézményes tehetségvédelemnek az iskolahálózatban van a természetes helye. A feladat megoldásakor az alulról elindított, sikeresnek bizonyult spontán építkezéseket kell nagyon gondosan értékelni és továbbfejlesztetni (40—41. old.).

A kis kalauz minden bizonnyal pótolja azt a hiányt, amit a tehetségnevelés magyar nyelvű irodalmában érezhetünk. Ajánljuk e nagyszerű kötetet minden gyermekért, nemzetünk jövőjéért felelősséget érző felnőtteknek.

Pest Megyei Pedagógiai Intézet, Bp., 1988. 48 l.

DR. FARKAS KATALIN

EGÉSZSÉGNEVELÉS AMERIKÁBAN

Áprilisban a Soros-alapítvány jóvoltából Amerikában jártam, hogy négy másik társammal együtt az ott folyó egészségnevelést tanulmányozzam. Ottani tapasztalataimból adok most itt közre néhányat.

Az amerikai iskolarendszer némileg eltér a miénktől, a gyerekek az óvodával kezdik — 5 éves korban — az iskolát, hat osztály tartozik az elemi iskolához, amelyet hatosztályos középiskola követ. Az utóbbit két részre bontják, talán alsó és felső középiskolának nevezhetnénk a tagozatokat.

A Pennsylvánia államban meglátogatott iskolák közös jellemvonása, hogy igen nagy területen fekszenek, zsúfoltságmentesek, tiszták és meglepő módon nem zajosak. A gyerekeket iskolabuszok szállítják oda-vissza az iskola és otthonuk között. A tanítás reggel nyolctól délután háromig tart egy-másfél óras ebédszünettel. Az osztályok létszáma sehol sem több 25 főnél. Minden gyereknek külön szekrényrekesze van valamelyik folyosón, ahová tanszereit, táskáját (hátizsákját), tornafelszerelését teszi. Ez zárható, de a legtöbb rekesz nincs lezárva. A kabátok ruhatárba kerülnek, cipőváltást sehol sem látunk, bár némelyik iskolában még a folyosókon is szőnyegpadló volt. Reggel nyolckor minden iskolában és mindennap felhangzik az amerikai himnusz, amelyet a tanulók és tanárok felállva, szívükre tett kézzel, együtt énekelnek, majd kezdetét veszi az első óra. Az órák 41—42 percesek, a szünetek hossza változó. A tanulók az iskolában étkeznek, de nem előre befizetett jegyrendszer szerint, hanem a helyi választéknak megfelelően tálcajukra rakott ételek szerint fizetnek a pénztárnál. Tankönyveik közül csak azt viszik haza, amelyikből otthon is dolgozniuk kell, de az általunk látott gyerekek hátizsákja gyanúsan laposnak tűnt a mi több kilót cipelő tanulónkéval összehasonlítva.

Pennsylvánia minden iskolájában van egy tantárgy, amely az egészségneveléssel foglalkozik, s komplex programban dolgozza fel a drog, alkohol, valamint a dohányzás megelőzését, s az önismeret kifejlesztésével elősegíti a felelős döntések meghozását.

A tanterv négy fő részből tevődik össze:

1. Információk (Mit tudok a drogokról?),
2. Önértékelés (Mit tudok magamról?),
3. Döntéshozás (Hogyan döntök a tudás birtokában?), és
4. Stressztűrés (Helyes döntések stresszhelyzetben).

Az információs foglalkozások összegyűjtik a drogokkal kapcsolatos ismereteket, s értékeli ezt a tudást. A tanulók megismerkednek a drogok nevével, a gyógyszerekhez adott használati

utasítások értelmezésével, azok hatásával a testre, s a gondolkodásra, az alkohol- és drog-függőség kialakulásával és különböző fázisaival, s az intézményekkel, amelyekhez ilyen jellegű problémáikkal fordulhatnak.

Az önismereti rész a tanulók saját jó és rossz tulajdonságainak felismerését célozza, azt, hogy önmaguk elfogadása után képesek legyenek magukat másokkal is elfogadtatni. Hogy gyengéik és erősségeik ismeretében képesek legyenek saját fejlődésük irányítására.

A döntéshozás az oktatás kulcskérdése. Az információk birtokában, s az önismeret segítségével, hogyan lehet helyes döntést hozni? Praktikus fogásokat tanulnak a diákok, hogyan hárítsák el a kínálást, hogyan mondjanak nemet a cigarettára, alkoholra, drogra.

A tanterv negyedik része a stresszkezelést tűzi ki célul, gyakorlati és nagyon hétköznapi példákon keresztül bebizonyítva, hogy a stresszhelyzetek életünk részei, s kezelésük vagy más-képp kezelésük jórészt rajtunk múlik.

Az egészségnevelés tantárgy a témák bemutatását, továbbfejlesztését, bővítését az életkornak megfelelő szinten végzi és többszöri újratárgyalását alkalmazza módszerként. A szemléltetés mindenfajta eszközt beleépíti az oktatásba, a színes cukorkákat és színes pirulákat egymás mellett keretbe foglaló, s az összetévesztés veszélyeit demonstráló eszközön át a báb-, rajz-, animációs és videofilmekig.

Természetesen, különösen a kisebbeknél, a mese mint oktató eszköz nagyon fontos szerephez jut. Így kap új értelmet.

A farkas és a három kismalac története, aminek „amerikai” címe „Huff and Puff” lett.

A tanmesében a Nagy Gonosz Farkas cigarettázva ül a tv előtt, amikor megjelenik a képernyőn a hír, hogy a Három Kismalac a Hiba utcán házat épített. Nosza, felkerekedik a Nagy Gonosz Farkas, mert nagyon szereti a frissen sült malacpecsenyét, hogy meglepje a malacokat, s megfőzze őket vacsorára, s előre nevet és nagyokat nyel a finom ételre gondolva. De a nagy nevetéstől köhögés jön rá. Lábbuj-hegyen lopakodik a Három Kismalac háza felé, ám cigarettája füstje, s a krákogó köhögés elárulja. A kismalacok bezárkóznak. A Nagy Gonosz Farkas fenyegetőzik, de újra rajón a köhögés, nem kap levegőt, többé már nem tudja szétrombolni egy fújással a házikót. A Három Kismalac pedig boldogan éneklí oda-bent: Nem félünk a farkastól. Természetesen a 7—8 éves gyerekek hazavihetik a Huff and Puff leporellót, miután megtárgyalták, mi is történt a farkassal.

A negyedik osztályban egy remekül szemléltető dohányzó babát mutatott be a tanár. A baba a szájába tett cigarettát a hasában lévő gumiballon nyomkodásának segítségével pillanatok alatt elszívta. S a belsejében lévő fehér papír sematikus tüdőt ábrázoló rajzán fekete

kátránylerakódás szemléltette, hogyan szennyezi a dohányzás a tüdőt.

A középiskolás korosztálynak igen megrázó filmet mutatnak be egy tüdőrákos futballedzőről, aki a film végén meg is hal.

A gyerekek nincsenek magukra hagyva problémáikkal, a legtöbb iskolában gyermeksegítő team működik, tagjainak feladata a problémák felderítése, s a megfelelő segítség megszervezése.

Az amerikai gyermekek, legfőként a 13—14 évesek, nagyon egészségtelenül táplálkoznak. A középiskolások háztartásánorán a főzés tudományába való belekóstolás mellett az egészségesebb táplálkozás alapjait is megpróbálják megismertetni a diákokkal. A sok édesség, fagyi, kóla helyett a zöldegek fogyasztására ösztönzik őket, sokféle nyers zöldségből rendezve kóstolós szavazást közöttük.

Az amerikaiak számára a család nagyon fontos. Az Egyesült Államok elnökét, de gyermekük tanítóját, tanárát is aszerint ítélik meg, milyen a családi élete. De hogyan készítik fel gyermekeiket a családi életre? Erre is láttam példát egy pennsylvaniai középiskolában.

A programban a gimnázium végzős tanulói (18 évesek) vettek részt. A diákok „próbaházasságot” kötöttek, ami egyáltalán nem a házasság szexuális kipróbálását jelentette, hanem a házasságkötéssel kapcsolatos finansziális problémák feltérképezését. A „próbaházasságkötés” előtt — amit a többiek nevében egy kisorsolt pár kötött meg — mindenki kitöltött egy kérdőívet, amelyen meghatározta, esküvőjén hány személyt kíván vendégül látni, hol tervezi a fogadást, hová, mennyi időre öhajt nászútra menni. A kérdőív második fele egy költséglista, külön a menyasszony és külön a vőlegény számára, a felmerülő kiadásokkal, amelyet mindenkinek magának kell megtudnia a megfelelő helyről (pl. templom, szálloda, étterem, áruház). Ez információt adó cég nevét is fel kell tüntetni. A kiadások közt a menyasszonyi ruha, a dekoráció, de még a postabélyeg is szerepel. Ugyanakkor felhívják a szülők figyelmét, válaszoljanak gyermekeik házassággal kapcsolatos kérdéseire, amennyiben ez nem kellemetlen nekik. Az osztályban ugyan-ezen időszakban megvitatásra kerülő témák: Mit tartasz leendő házastársad legfontosabb tulajdonságainak? Hogyan változtatja meg élete-det a házasság? (Információ a szülőtől.) Milyen nem várt problémák merülhetnek fel a házasságban? Mely életkorban a legcélszerűbb házasságot kötni?

A következő órákat a gyermekkel kapcsolatos problémák megtárgyalásának szentelik. Megismerkednek a gyermekvadás egészségügyi és anyagi vonzataival, a kötelező és választható vizsgálatok költségeivel, s a költségek minden 100 dollár értéke után 0,01 dollárt be kell fizetniük az osztály pénztárába. Megtudhatják a meddőség, iker- és halvaszületés, valamint szü-

letési rendellenességek százalékos előfordulási arányát.

Ezután következik a program második fele, a „tojásbébi”-kísérlet.

A próbaházasságból gyermek vagy gyermekek születnek. A „próbaszülők”, de az ő igazi szülei is megkapják a kísérlet szabályait, s ezzel egy időben a gyakorlatvezető tanártól a párok megkapják egy, két vagy három „tojásbébijüket”.

A „diákszülők” a szabályok értelmében nem választanak, nevet adnak, megfelelően „felöltöztetik” az igen gondos bánásmódot igénylő (kifűjt) tojásokat, s az ezt követő két héten át úgy kell gondoskodniuk róluk, mint valódi pólyásokról. (A „baba”, amit én láttam, kis fonott kosárában, csipkedíszes bölcsőszéregben feküdt.) A bábik mindig valamelyik „szülőjükkel” vannak, nem hagyhatók őrizetlenül kocsiban vagy öltözőszekrényben, s nem vihetők zajos partira. Ha egyik „szülő” sem tud vele lenni, a baby-sitter mintájára „tojás-sittert” kell mellé fogadniok, s ezt a mellékelt számlával óránként 0,25 dollárral honorálniok.

A diákszülők szüleit levélben kérik fel, hogy adjanak meg minden felvilágosítást, s beszéljenek a gyermekneveléssel kapcsolatos problémákról gyermekeikkel, majd az osztályban megtárgyalják a leggyakoribb gyermekbetegségeket, a gyermek korának függvényében változó szülőszerepet, s egy sor más kérdést. Néhány egyéb problémát kis esszében, írásban fejtenek ki. Ilyenek: Miért választottad az adott nemet és nevet „gyermekednek”? Hogyan viszonyultál a kísérlethez kezdetben, majd később? Mi volt a legkönnyebb, legnehezebb és legélvezetesebb a

szülőszerep elfogadásában, és miért? Hogyan változott viselkedésed és érzelmi reakcióid a szülői felelősség vállalásával kapcsolatban a kísérlet folyamán, s gondolod-e, hogy jelenlegi hozzáállásod megmarad, ha gyermekeid lesznek? Milyen tanácsot adnál — most, a kísérlet befejeztével — társaidnak, akik szeretnének teénager-szülők lenni? Mit mondanál saját szüleidnek most a kísérlet tanúságaként?

Nem tudom, a kívülrőlők hogyan viselkedtek a programban részt vevők felelősségteljesebb viselkedése láttán — a kérdőív egyik pontja erre is kitért —, de a valódi szülők nagyon komolyan vették, s jó előkészítésnek tartották az életre. S a „próbaszülők”, amikor egy kijelölt éjszakán négyóránként felkeltek, hogy a szabályok értelmében „megetessék” a bábát, azt feltétlenül megtapasztalták, hogy a szülőszerep olykor a saját kényelmük rovására mehet.

Arra a kérdésre válaszolva, hogy különböznek-e az amerikai iskolásgyermekek a magyaroktól, azt kell válaszolnom, hogy igen, éppen annyira, amennyire az ottani felnőttek az itteniektől. Az amerikai gyerekek közvetlenebbek, de udvariasabbak, talán tárgyi tudásuk elmarad a mieink mögött, de jóval kiegyensúlyozottabbak, tisztelik önmagukat, s éppen ezért másokat is.

Reméljük, amerikai tapasztalatainkból — fel-sőbb szerveink segítségével — sok mindent tudunk majd hasznosítani a hazai egészségnevelésben, s ez egyúttal valóban „egészségesebb” ifjúságot is formál.

KOVÁCS KLÁRA